

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. XI. De usu & imperio

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

plura media, tunc talis consensus est actus realiter distinctus ab electione: cum autem fertur in unicum medium, tunc consensus & electio solum ratione differunt.

Prima pars probatur ex D. Thoma hinc quaest. 15. artic. 3. ad 3. ubi ait: *Electio addit supra consensum quandam relationem respectu ejus cui aliquid praeligitur, & ideo post consensum adhuc remanet electio. potest enim contingere quod per consilium inveniatur plura ducentia ad finem, quorum dum quodlibet placet, in quolibet eorum consentitur: sed ex multis qua placent, praecipimus unum eligendo.* Quibus verbis in primis docet quod electio addit supra consensum aliquam relationem: deinde subdit, quod voluntas per consensum fertur ad plura media judicata utilia, & hoc antequam fiat electio. Unde ex hoc D. Thomae testimonio, duo argumenta erui possunt. Primum est: Id quod addit aliquid supra aliud, realiter ab illo distinguitur: Sed electio addit aliquid supra consensum, quando voluntas per illum fertur ad plura media, nempe relationem ad illud medium quod caeteris anteponitur; est enim acceptio unius praeter alio: Ergo cum voluntas per consensum fertur ad plura media, tunc talis consensus est actus realiter ab electione distinctus.

Secundum argumentum sic potest proponi. Prius realiter a posteriori distinguitur: Sed quando plura qua inventa sunt placent, & unum solum ex illis eligitur, tunc consensus prior est electione; cum prius plura illa placeant, & deinde ex illis unum eligatur: Ergo tunc consensus realiter ab electione distinguitur.

Confirmatur: Cum voluntas per consensum fertur ad plura media, tunc inter consensum & electionem intercedit aliquis actus intellectus, nempe iudicium practicum, quod ex mediis illis iudicat unum esse utilius & convenientius, subindeque aliis praerendum, ut articulo praecedenti, notabili secundo expendimus: Ergo tunc consensus realiter ab electione distinguitur.

Secunda etiam pars conclusionis ibidem a S. Doctore traditur, subdit enim post verba relationis: *Sed si inveniatur unum solum quod placeat, non differunt re consensus & electio, sed ratione tantum, ut consensus dicatur, secundum quod placet ad agendum: electio autem, secundum quod praeritur his qua non placent.* Unde tunc consensus non antecedit electionem, sed in ea intimè imbitur, nec regulatur per aliud iudicium, quam per sententiam qua intellectus practice iudicat, medium illud unicum necessariò esse eligendum, ut obtineatur finis. Non est etiam tunc electio completa, & proprie ac rigorosè sumpta, cum illa sit acceptio unius praeter alio, sed incompleta & largè sumpta, qua dicit solum volitionem efficacem medij ordinati ad finem, ut disputatione praecedenti annotavimus.

DISPUTATIO XI.

De usu & imperio.

Ad quaestiones 16. & 17. Divi Thomae.

DIPTIMVS de actibus pertinentibus ad ordinem intentionis: nunc breviter agendum Tom. III.

est de his qui ad ordinem executionis spectant, de quibus D. Thomas qu. 16. & 17.

ARTICVLVS PRIMVS.

An in nostra voluntate reperiaturs usus post electionem, qui sit actus distinctus ab illa?

NEGANT Vazquez hinc disput. 47. cap. 2. & Salas tract. 9. disp. 1. sect. 7. Affirmant verò caeteri Theologi, praesertim Discipuli Divi Thomae. Unde fit

S. I.

Conclusio affirmativa statuitur, & duplici ratione suadetur.

Dico igitur: Praeter electionem mediiorum dari in voluntate nostra actum, quod caeteras potentias applicat ad operandum, qui usus activus appellatur.

Pro intelligentia & probatione hujus conclusionis, Sciendum est duplicem dari usum, activum scilicet & passivum: uti activè est applicare aliquid ad aliud: usus verò passivus dicitur qui ex activo resultat; unde cum ex illo non solum motio & applicatio passiva, sed etiam operatio exequentis facultatis resultet, talis operatio usus passivus appellatur. Et de hoc usu loquitur D. Thomas hinc art. 1. dum ait: *Operatio ad quam applicamus rem aliquam, dicitur usus ejus; sicut equitare est usus equi, & percutere usus baculi.* Hoc praesupposito:

Probaturs primò conclusio ex D. Thoma hinc art. 1. & 4. ubi expressè ponit in voluntate nostra actum, qui dicitur usus, ab electione distinctum & illà posteriorem.

Respondet Vazquez: D. Thomam non constituisse in voluntate creatam usum, qui sit actus à voluntate elicited, sed solum qui sit actus à voluntate imperatus; scilicet actus potentiarum exequentium, qui fiunt ex motione voluntatis, & ideo appellatur usus voluntatis, non elicited, sed imperativè.

Sed contra primò: S. Thomas supra in introductione qu. 8. sic ait: *Considerandum est de actibus qui sunt immediatè ipsius voluntatis, velut à voluntate elicited: & primò de actibus quibus movetur in finem, & deinde de actibus quibus movetur ad ea qua sunt ad finem:* Sed inter actus quibus voluntas movetur ad ea qua sunt ad finem, in introductione quaest. 13. numerat usum, ait enim illos esse tres, eligere, consentire, & uti: Ergo sentit uti esse actum à voluntate elicited.

Secundò, Postquam idem S. Doctor egit de actibus voluntatis erga finem & media, à qu. 8. usque ad 16. inclusivè, ait in titulo qu. 17. *Deinde considerandum est de actibus imperatis à voluntate, scilicet de imperio & aliis:* Ergo sentit alios, de quibus antea tractavit (inter quos est usus) esse à voluntate elicited.

Tertiò, D. Thomas hinc qu. 16. art. 1. finem corporis ita concludit: *Vnde manifestum est quod uti, proprie est actus voluntatis:* Atqui actus qui ad voluntatem pertinent solum imperativè, non dicuntur proprie esse voluntatis, sed aliarum potentiarum ex voluntatis motione operandium, ut apertè docet de imperio qu. sequenti art. 8. Ergo idem quod prius.

B b

7. Quartò, Idem Doctor Angelicus hinc art. 4. ad A
1. ait: *Ipsam executionem operis precedit motio, quâ voluntas movet ad exequendum, sequitur autem electionem: & sic cum usus pertineat ad prædictam motionem voluntatis, medium est inter electionem & executionem*: Atqui ad executionem pertinent actus aliarum potentiarum: Ergo cum usus, juxta D. Thomam, ad motionem voluntatis pertineat, & mediet inter electionem & executionem, non consistit in actibus aliarum potentiarum, nec in electione, sed in aliquo ab illis distincto. Unde Granado hinc contrav. 2. disp. 5. num. 2. Sodales suos (Vazquem scilicet & Salas) notans, ait: *Omnino ergo contra B. Thomam & veritatem sentiunt nonnulli Docti juniores, qui non solum istum actum (loquitur de usu activo) in voluntate non admittunt, sed contendunt non admitti à S. Doctore.*
8. Probatur secundò conclusio ex doctrina quam tradit S. Thomas hinc art. 4. in corp. ubi docet voluntatem duplicem habitudinem ad volitum dicere; unam secundum quod est in voluntate per quandam proportionem, & aliam ad volitum habendum realiter; & quia ad primam spectat electio, & ad secundam usus, infert usum esse post electionem. Ex quo sic possumus arguere: Actus voluntatem cum volito conjungens solum affectivè, distinctus est essentialiter ab actu conjungente voluntatem cum volito ut realiter habito: At electio solum primo modo conjungit voluntatem cum volito, nam ex vi illius volitum non habetur in re; usus autem realiter eam conjungit cum volito, cum ex vi illius potentie exequentes applicentur, & effectus statim sequatur: Ergo electio & usus realiter distinguuntur.
9. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio. Illi actus realiter distinguuntur, quorum unus pertinet ad ordinem intentionis, & alius ad ordinem executionis: Sed electio & usus sic se habent; nam ordo intentionis incipit ab intentione finis, & completur in electione mediorum, ut docet S. Thomas loco citato; ordo verò executionis incipit ab usu, quò moventur & applicantur potentie exequentes ad executionem mandandum quod electum est, & completur in finis realiter habiti fruitione: Ergo electio & usus sunt actus realiter inter se distincti.
10. Probatur tertio: Quando nova difficultas se offert, voluntas indiget novâ applicatione & conatu, subindeque novo actu ad illam vincendam: At in executione major difficultas se offert, quàm in sola electione; quia eligere est actus merè internus, in quo voluntas solum certat secum, nec habet aliud impedimentum, aut difficultatem, quàm eam quæ se tenet ex parte sui; in exequendo autem non solum certat secum, sed etiam cum aliis potentiis inferioribus, & impedimentis externis; quare videmus multos facillimè judicare, consiliari, & eligere, seu determinare se interiùs, qui postea in executione deficiunt; sicut D. Petrus cligebat mori pro Christo, & judicabat se posse facere id quod proponebat, & tamen in executione omnino defecit, & hæc columna firmissima, ad unius aures impulsam contremuit, ut loquitur Augustinus: Ergo præter actum electionis indiget voluntas novo actu ad exequendum, seu ad applicandas potentias executrices ad opus. Unde etiam Aureola martyrij non datur eligentibus per actum interiorem efficaciter mori pro

Tract.
133. in
Ioan.

Christo, sed tantum mortem actu patientibus: quia scilicet in actuali tolerantia mortis, est specialis difficultas; cui speciale præmium correspondet.

Denique suadetur conclusio: Actus habentes idem materiale objectum, inspectum sub diversis rationibus, essentialiter distinguuntur, ut patet in intentione, fruitione, & simplici complacencia, quæ licet versentur circa finem, quia tamen sub diversis rationibus illum attingunt, essentialiter distinguuntur: Sed electio & usus, etsi terminentur ad medium, tendunt tamen in illud sub diversis rationibus; nam electio respicit ipsam ut pertinet ad ordinem intentionis, & est ultimum in eo, & effectus finis; usus verò respicit illud, ut pertinet ad ordinem executionis, & in eo est primum, & causa efficiens finis habiti in re: Ergo distinguuntur essentialiter.

Confirmatur primò: Electio etsi versetur circa media, specificatur tamen à fine, quæ est ratio formalis appetendi media in ordine intentionis At usus non à fine, sed à mediis, ut sunt cause finis, specificationem desumit: Ergo gaudent specificationis essentialiter distinctis, & consequenter essentialiter distinguuntur.

Confirmatur secundò: Intentio quæ est actus efficax circa finem, distinguitur à fruitione ejusdem finis, quia ista illum respicit præsentem, illa verò quasi futurum: Atqui etiam electio respicit media quasi futura, usus verò ut præsentia: Ergo sunt actus speciei diversi.

S. I I.

Solvuntur objectiones.

OBIECTIOES primò cum Vazque: D. Thomas hinc art. 1. in corpore ait: *Est primò & principaliter est voluntatis tanquam primi moventis, rationis autem tanquam dirigentis, & aliarum potentiarum tanquam exequentium*: Sed actus ab ea potentia elicitur, quæ executivè ad illum comparatur: Ergo *vis* non est actus à voluntate, sed ab aliis potentiis exequentibus elicitus.

Confirmatur: Ex eo quod Divus Thomas doceat *vis* esse actum rationis tanquam dirigentis, non sequitur esse actum ab intellectu elicitum: Ergo pariter ex eo quod asserat esse actum voluntatis ut primi moventis, non sequitur eum ab ipsa elici.

Confirmatur amplius: Imperium est actus voluntatis tanquam moventis; siquidem est actus intellectus ut moti à voluntate, sicut docet D. Thomas qu. sequenti art. 1. & tamen non est à voluntate elicitus: Ergo ex eo quod usus sit actus voluntatis tanquam primi moventis, non licet colligere esse actum à voluntate elicitum.

Ad objectionem respondeo, distinguendo Minorem: Si executivè activè comparatur ad illum actum, concedo Minorem: si passivè solum, nego Minorem & Consequentiam: potentia enim mota à voluntate, non activè, sed passivè comparatur ad usum, quia mediò illò à voluntate applicantur ad opus. Vel aliter distinguo Minorem. Quando actus executio est, concedo Minorem: Quando est applicatio & motio ad executionem, nego Minorem, & Consequentiam; quia usus activus non est executio, sed applicatio & motio potentiarum ad executionem; subindeque non elicitur à potentia

exequente, sed à movente, quæ voluntas est.

18. Ad primam confirmationem, nego Consequentiam: cum enim uti non sit dirigere, sed movere, est illius potentia ut elicientis, cujus est ut moventis.

19. Ad secundam, nego etiam Consequentiam, ob eandem rationem: imperium enim non est substantialiter motio, sed directio motiva, & idè illius potentia est ut elicientis, cujus est ut dirigentis, non verò cujus est ut moventis. De quo infra.

20. Objicies secundò: Omnis actus à voluntate elicitus, est in ea tanquam subiecto: Sed usus non subiectatur in voluntate: Ergo non est actus ab ea elicitus. Probatur Minor: Actio & passio sunt in eodem subiecto: Sed usus passivus est in potentiis exequentibus: Ergo & usus activus.

21. Respondeo concessâ Majori, negando Minorem. Ad cujus probationem dicendum est, usum non esse actionem transeuntem formaliter, sed tantum virtualiter: actio autem virtualiter transiens non debet esse in eodem subiecto in quo est passio quam infert, ut patet in creatione, & aliis Dei actionibus virtualiter transeuntibus.

22. Objicies tertio: Usus est essentialiter electio: Ergo non distinguitur ab ea. Consequentia patet, Antecedens probatur primò. Omnis actus efficax qui versatur circa utile ut tale, est electio, sicut omnis actus efficax qui circa finem ut per media consequendum existit, est intentio: At usus versatur efficaciter circa utile ut tale: Ergo est electio essentialiter.

Secundò probatur idem Antecedens: Desiderium efficax unius medij præ alio, est electio: Sed usus est desiderium efficax unius medij præ alio; cum non sit amor specialiter dictus, qui abstrahit à præsentia & absentia, nec delectatio quæ supponit bonum habitum: Ergo essentialiter est electio.

23. Respondeo negando Antecedens. Ad cujus primam probationem respondetur, juxta dicta in ultima probatione conclusionis, distinguendo Majorem, eamque concedendo de actu efficaci circa utile, ut est effectus finis in ordine intentionis; negando autem de actu qui attingit utile, prout est causa finis in ordine executionis; & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam: quia usus non attingit utile, prout est effectus finis in ordine intentionis, sed prout ipsum causat in ordine executionis.

24. Ad secundam probationem, sub eadem distinctione Majoris & Minoris, nego Consequentiam: dato enim quod usus sit desiderium efficax unius medij præ alio, non tamen est electio, sed actus ab illa distinctus; ob rationem jam dictam, quia scilicet non erga medium, ut est effectus finis, sed circa finem, quem in ordine executionis causat, versatur. Dixi, dato quod sit desiderium: usus enim non est desiderium de bono futuro, sed quasi delectatio de bono utili præsentis; non speculativa, sed practica, quæ boni præsentiam non supponit, sed causat: sicut enim intuitio purè speculativa objectum præsens non causat, sed causatum supponit; quæ verò practica est, causat præsentiam objecti, ut in tractatu de scientia Dei fusè declaravimus: ita de delectatione dicendum est. Usus tamen non est delectatio in rigore: quia in hac quiescit appetitus; in usu autem non quiescit voluntas, sed ad finem tendit.

25. Objicies quartò: In brutis, præter affectum, Tom. III.

A quo appetitus aliquid appetit, non requiritur alius actus applicans potentiam exequentem ad opus: Ergo neque in nobis, posita electione, alius actus voluntatis ad applicandum alias facultates requiretur.

26. Respondent aliqui, negando Antecedens: dicunt enim posse distinguere duos actus in appetitu brutorum, unum quò appetunt bonum delectabile sibi conveniens & proportionatum; alterum quò moventur quoad executionem ad illud: quia tamen totum hoc faciunt ex instinctu naturæ, propriè non utuntur, sicut nec eligunt.

B Respondeo tamen, datò Antecedenti, negando Consequentiam, & paritatem: brutum enim ducitur impetu & instinctu naturæ ad exequendum; homo autem arbitrio & ratione, & cum quadam proportionem & commensurationem ad finem, & ad circumstantias hinc & nunc occurrentes, juxta quas dispensat efficaciam, conatum, & applicationem suam, ut sit major aut minor, juxta exigentiam difficultatum & negotiorum: & idè talis applicatio, seu usus, debet esse actus voluntatis activè utentis & applicantis, non verò solius facultatis motæ & applicatæ; debet etiam esse distinctus ab electione, quia post electionem medij adhuc est in arbitrio & potestate voluntatis ipsam executionem modificare, & temperare magis vel minus, juxta circumstantias occurrentes, & exigentiam finis.

28. Objicies quintò: Electio est volitio efficax mediorum: Ergo per seipsam sufficiens est ad eorum executionem; & sic inutilis est usus activus, quò potentia exequentes applicantur ad opus.

29. Sed nego Consequentiam: Electio enim non dicitur efficax volitio mediorum, eò quòd ipsa sola absque alio actu intellectus & voluntatis sufficiat, ut media executioni mandentur, sed quia ad ipsam infallibiliter sequitur imperium in intellectu, & usus in voluntate, quò applicantur potentia ad exequendum quod electum est; sicut ad intentionem efficacem sequitur infallibiliter electio mediorum.

30. Objicies ultimò: Voluntas per solam electionem movet & applicat intellectum ad eliciendum actum imperij, qui usum activum præcedit: Ergo etiam supposita electione potest voluntas absque actu distincto uti potentiis exequentibus, & ipsas ad operationem applicare.

Respondent aliqui ex nostris Thomistis, negando Antecedens: existimant enim quod ut voluntas utatur intellectu ad imperandum, requiritur actus distinctus ab electione, non minus quàm ut utatur potentiis executivis.

E Sed hæc solutio & doctrina displicet: Primò quia D. Thomas hic qu. 17. art. 3. ad 1. sic ait: *Post determinationem consilij, quæ est judicium rationis, voluntas eligit, & post electionem ratio imperat ei per quod agendum est quod eligitur, & tunc demum voluntas alicujus incipit uti, exequendo imperium rationis.* Ubi S. Doctor enumerans suo ordine actus concurrentes ad opus, post electionem ponit imperium, non enumerando alium actum voluntatis, medium inter electionem & imperium, quò voluntas applicet intellectum ad imperandum: Ergo ut voluntas utatur intellectu ad imperandum, non requiritur actus distinctus ab electione. Idem sentire videtur Damascenus libro 2. fidei cap. 22.

dicens: *Voluntas post electionem, impetum facit A ad operationem, & postea utitur*: nam ut interpretatur D. Thomas loco citato, in argumento *sed contra*, per impetum intelligit imperium.

31. Secundò: Electio & usus circa idem versantur: At licet in ordine reflexo possit dari electio de imperio, distincta ab electione de mediis, si expressè à voluntate appetatur in ordine ad finem, in ordine tamen directo, non datur electio de imperio, sed solum de mediis: Ergo licet in ordine reflexo, possit dari usus ab electione distinctus, applicans intellectum ut imperet, in ordine tamen directo talis actus non exigitur.

32. Confirmatur: Voluntas non solum utitur intellectu ad imperandum, sed etiam seipsa ad eligendum: At ut voluntas in ordine directo se ad electionem applicet, non requiritur actus ab intentione distinctus: Ergo ut applicet intellectum ad imperandum, non est necessarius actus ab electione diversus

33. Tertio: Si ad actum imperij prærequireretur usus aliquis activus ex parte voluntatis, ab electione distinctus, deberet ex parte intellectus præcedere aliud imperium, regulans huiusmodi usum: Sed hoc dici nequit, alioquin ad istud imperium requireretur alius usus, & sic in infinitum: Ergo nec illud. Sequela probatur: Non alia ratione probatur necessitas imperij, distincti à iudicio regulante electionem, ad applicandum potentias exequentes ad opus, nisi quia ad talem applicationem requiritur actus ab electione distinctus: Ergo si ut applicetur intellectus ad imperium, necessarius sit usus distinctus ab electione, requireretur etiam imperium à iudicio regulante electionem distinctum.

34. Hæc ergo solutione prætermittens, melius respondetur ad argumentum, concessò Antecedente, negando Consequentiam & paritatem. Ratio discriminis est, Primò quia in exequendo major reperitur difficultas, quam in imperando: unde licet voluntas ad applicandas potentias exequentes ad opus, novo actu ab electione distincto indigeat, non tamen ad applicandum intellectum ad actum imperij. Secundò, ideò in voluntate ponimus actum distinctum ab electione, ut exequatur, & applicet potentias inferiores ad suas operationes; quia in mediis, ut ad ordinem executionis spectantibus, diversa est ratio appetibilitatis, quam supra explicuimus; quæ ratio, cum de imperio non militet, non est cur actus ab electione distinctus, necessarius sit, ut voluntas applicet intellectum ad imperium, sed ipsa electio, non præcisè quatenus est acceptio unius præ alio, sed quatenus ex vi prioris intentionis habet vim movendi intellectum, habebit rationem usus virtualis in ordine ad actum imperij. Idem cum proportione dicendum est de intentione, respectu consilij: nam illa est simul formaliter intentio, & virtualiter applicatio intellectus ad consultandum de mediis.

ARTICVLVS II.

Utrum detur imperium in homine respectu suarum operationum?

§. I.

Premittitur quod apud omnes est certum, & conclusio affirmativa statuitur.

CERTVM est, & constat ipsa experientia, Imperium inter ipsos homines exerceri, quando unus est superior & prælatus, alter inferior & subditus: unde solum difficultas est, an præter illud imperium, quod regale & politicum appellatur, & ponitur in Principe vel Prælo ad gubernandos inferiores & subditos, aliud sit constituendum in quolibet homine, quò intellectus ex impulsu voluntatis denuntiet aliis potentiis quid faciendum sit, ipsaque ad operandum moveat. Negant Vazquez hic disp. 49. cap. 4. & Suarez lib. 1. de legibus cap. 4. num. 11. & disp. 16. metaph. sect. 6. Affirmant verò Thomistæ, & plures alij. Cum quibus

Dico, imperium non est solum constituendum in hominibus, respectu aliorum sibi inferiorum & subditorum, sed etiam in quolibet, respectu sui ipsius, suarumque operationum. Ita D. Thomas 2. 2. qu. 83. art. 1. ubi ait: *Ad rationem pertinet non solum imperare inferioribus potentiis, & membris corporis, sed etiam hominibus & subiectis*. Quibus verbis duplex imperium in homine agnoscit, unum politicum, in ordine ad alios homines sibi inferiores & subditos; & aliud monasticum, in ordine ad potentias inferiores, & membra corporis. Unde hic qu. 17. art. 3. ad 1. sic habet: *Tunc demum voluntas alicujus incipit uti, exequendo imperium rationis: quandoque quidem voluntas alterius, cum aliquis imperat alteri: quandoque autem voluntas ipsius imperantis, cum aliquis imperat sibi ipsi*. Et articulis sequentibus docet actus voluntatis, appetitus sensitivi, & membrorum exteriorum, subdi imperio rationis, & posse ab illa imperari. Idem colligitur ex D. Augustino libro 8. confess. cap. 9. ubi sic ait: *Imperat animus, & movetur manus; & tanta est facilitas, ut vix à seruitio discernatur imperium, &c.*

Favet etiam Aristoteles 6. Ethic. cap. 10. lect. 9. apud D. Thomam, ubi synesim vel sagacitatem distinguit à prudentia, quia synesis vel sagacitas est iudicativa, prudentia verò præceptiva. *Non est autem* (inquit) *idem sagacitas & prudentia: prudentia namque præceptiva est; finis enim ipsius est, quidnam sit agendum aut non agendum præcipere; sagacitas verò iudicativa est solum*. Unde cum agat ibi de prudentia monastica, quæ ordinatur ad proprios actus, & quæ ut ait ibidem cap. 8. *quærit atque prospicit proprium bonum*, sentit finem huius esse, quid sit agendum vel non agendum homini illam habenti præcipere, ac proinde imperium dari in homine respectu suarum operationum, & non solum respectu alterius hominis sibi inferioris & subditi.

Neque valet quod ait Vazquez, Aristotelem per præceptum non intelligere propriè actionem imperandi, sed iudicium quò prudentia præscribit id quod agendum est, in quo se habet instarma glistri imperantis & præcipientis; &

addit in hoc sensu forsan posse interpretari D. Thomam. Non valet, inquam, in primis enim cum Aristoteles dicat, finem prudentiæ esse, quid agendum sit præcipere, quod est præceptiva, quod dominatur & jubet, &c. quid absurdius quam per hæc omnia iudicium rationis intelligere, cum sint res nomine & significatione adeo diversa?

Deinde id ex diametro verbis & intentioni Aristotelis repugnat: ponit enim discrimen inter synesim seu sagacitatem, & prudentiam, quod prudentia est præceptiva, seu præcipit, sagacitas verò iudicativa est, & iudicat, ut patet ex verbis relatis: si autem per præcipere prudentiæ, intelligeret Aristoteles idem quod iudicare, ut vult Vazquez, nullam differentiam constituisset; siquidem diceret utramque esse iudicativam, & iudicare.

Exemplum etiam quod adducit Vazquez de magistro imperante, ipsi non favet: quia in magistro, sicut in quolibet alio, alius est actus quò iudicat, & alius actus quò præcipit.

Denique D. Thomas apertè distinguit imperium à iudicio practico antecedente electionem, ait enim infra qu. 57. art. 6. *Circa agibilia humana tres actus rationis inveniuntur, quorum primus est consiliari, secundus iudicare, tertius est præcipere. Primi autem duo respondent actibus intellectus speculativi, qui sunt inquirere & iudicare, nam consilium inquisitio quedam est: sed tertius actus est propriè practici intellectus, in quantum est operativus. . . . & ideo virtuti quæ est boni præceptiva, scilicet prudentia, tanquam principaliori adiunguntur tanquam secundaria, eubulia, quæ est bene consiliativa, synesis, & gnome, quæ sunt partes iudicativæ.*

39. Probatur etiam conclusio ratione fundamentali. Præter electionem est ponendus in voluntate alius actus, qui dicitur usus activus, sicut probatum est articulo præcedenti: Ergo præter iudicium practicum, quod antecedit electionem, ponendus est in intellectu alius actus, qui dicitur imperium, à quo voluntas dirigatur in actu utendi. Consequentia probatur: cum enim voluntas sit appetitus rationalis, sequens directionem rationis, unicuique actui voluntatis elicitò, correspondet necessariò in intellectu actus dirigens illum.

40. Dices: Ad dirigendum actum usus sufficere iudicium illud practicum, quod præcessit electionem, continuatum usque ad executionem, & sic non requiri actum imperij.

41. Sed contra primò: Articulo præcedenti demonstravimus, usum distinguere ab electione, eò quòd ista sit de medio ut futuro, ille verò de medio ut hîc & nunc exequendo: Ergo etiam actus dirigens electionem, distinguitur ab actu dirigente usum. Probatur consequentia: Actus intellectus, regulantes actus voluntatis, habent idem objectum ac actus ab ipsis regulati: Ergo sicut in mediis, ut habent rationem eligibilium & exequendorum, invenitur diversa ratio formalis objectiva utilitatis (scilicet utile ut futurum, & ut præsens) sufficiens ad specificandum & multiplicandum duplicem actum voluntatis; ita non poterit non reperiri in illis diversa ratio cognoscibilitatis objectivæ, sufficiens ad multiplicandos duos actus intellectus, scilicet iudicium, & imperium.

42. Confirmatur: Actus iudicij, ut continuatur post electionem, non proponit voluntati aliquid

A aliud, quàm id quod proponebat ante electionem; alias non esset idem actus continuatus, sed diversus: Sed ante electionem vel proponebat solùm media ut eligenda, vel sic ea proponebat etiam ut exequenda, non proponebat executionem, nisi ut futuram, & veluti distantem: Ergo post electionem non repræsentabit illam nisi eodem modo. Atqui (subsumo) actus intellectus proponens voluntati executionem ut futuram & distantem, non est sufficiens ad dirigendum usum voluntatis, qui habet pro objecto medium ut hîc & nunc executioni mandandum: Ergo ponendus est alius actus intellectus, qui non potest esse nisi actus imperij.

43. Secundo, Posita electione, & iudicio eam dirigente, adhuc est nova difficultas ad operis executionem; unde sæpè contingit aliquem bene iudicare de agendis, & rectè eligere, & tamen postea in executione deficere, ut ait S. Thomas infra qu. 57. art. 6. ad 2. & eleganter declarat D. Bernardus lib. 1. de consider. cap. 1. his verbis: *Quoties vis, & incassum? Quoties moves, nec promoves? Quoties conaris, & non datur ultra? eniteris, & non obtines; parturis, & non paris; tentas, & abriperis; & ubi incipis, ibi deficis; & dum adhuc ordiris, succidunt te? Venerunt filij usque ad parvum, ait propheta, & vires non habet parvuriens.* Ergo ut executio sequatur, opus est nova directione rationis præcipientis, quæ dicitur imperium, & nova applicatione voluntatis, quæ usus activus appellatur.

44. Confirmatur: Ut executioni mandetur à subditis quod Princeps ab illis fieri debere iudicat, necessarium est præceptum, propter difficultatem quæ est in operis executione: Ergo cum similis, & non minor difficultas sit in eodem homine, respectu suarum potentiarum; ut ab his executioni mandetur quod voluntas eligit, & intellectus conveniens esse iudicat, constituendus erit in eodem intellectu actus imperij, à iudicio antecedente electionem distinctus. Unde pro tribus illis actibus tres ponuntur virtutes in intellectu: pro consilio enim ponitur Eubulia; pro iudicio seu sententia, Synesis aut Gnome; pro præcepto verò seu imperio, Prudentia, ut videri potest apud D. Thomam loco citato, & 2. 2. qu. 48. & 51. per totam. Quare non valet quod ait Vazquez, hoc scilicet reperiri discrimen inter Synesim & Prudentiam, quòd ista est bene iudicativa directè, deducendo iudicium de agendis per consultationem; illa autem supra iudicium à prudentia factum reflectitur, iudicans rectè & juxta regulas prudentiæ iudicatum esse. Non valet, inquam, Primò quia Aristoteles & D. Thomas locis citatis, per hoc distinguunt Synesim à Prudentia, quòd illa est bene iudicativa, ista verò præceptiva. Nec obstat quod Philosophus 6. Ethic. cap. 5. dicit prudentiæ esse bene consiliari: quia ut explicat D. Thomas infra qu. 57. art. 6. ad 1. *Prudentia est bene consiliativa, non quasi consilium sit immediatè actus eius, sed quia hunc actum perficit, mediante virtute sibi adjuncta, quæ est eubulia.* Secundo, quia ad iudicandum reflexè de iudicio prudentiæ, an juxta illius regulas elicitum sit, habitus à prudentia distinctus necessarius non est: sicut ad iudicandum reflexè de actu scientifico, v. g. metaphysicæ, non ponitur habitus distinctus ab habitu ipsum elicente; & sicut etiam non ponimus duplicem habitum electivum, unum ad rectam electionem directam, & alterum ad amorem re-

flexum rectæ electionis, sed idem habitus ad A
utrumque actum eliciendum sufficit.

45. Denique suadetur conclusio: In Principe reperitur imperium in ordine ad alios homines sibi subditos: Ergo & in quolibet homine in ordine ad potentias exequentes. Probatur consequentia: Tum quia sicut Princeps dominium habet in subditos, ita in quolibet homine ratio, adjuncta voluntate, aliis potentiis dominatur: Tum etiam quia sicut in Principe est prudentia politica, ita in unoquoque homine, operante secundum rectam rationem, est prudentia monastica, cujus objectum est proprium & particulare bonum: Ergo sicut Princeps per prudentiam politicam imperat aliis quod convenit bono communi, sic ratio per prudentiam monasticam imperat inferioribus potentiis quod convenit bono particulari.

S. II.

Solvuntur objectiones.

46. **C**ONTRA istam conclusionem obijciunt primò Adversarij: D. Thomas 2. 2. qu. 83. art. 10. ait: *Oratio est actus rationis per quam aliquis superiorem deprecatur, sicut imperium est actus rationis, quò inferior ad aliquid ordinatur: At quia oratio est inferioris ad superiorem, nemo potest se ipsum orare: Ergo cum imperium sit superioris ad inferiorem, nemo potest sibi imperare; & consequenter constituendum non est imperium in homine respectu suarum actionum, sed solum in Principe aut Prælate respectu subditorum.*

47. Respondeo imperium politicum, quod habet rationem præcepti obligantis cum vi coercitiva, parificari cum oratione quoad hoc quod est non esse ejusdem ad se ipsum, & quoad rationem superioris & inferioris; utrumque enim petit distinctionem suppositorum, ac superioritatem unius ad alterum: imperium autem monasticum solum requirit distinctionem potentiarum in eodem supposito, & superioritatem unius ad alias.

Adde quod orare & petere, est indigentis ope alterius: nemo autem indigere dicitur illo quod habet in potestate sua, sive per unam, sive per aliam potentiam, & idè ejusdem ad se ipsum oratio non est. Imperare verò solum dicit ordinationem & motionem: potentia autem exequentes, quamvis sint in eodem supposito cum intellectu & voluntate, ordinem tamen & motionem possunt ab illis recipere, ac proinde subdi imperio rationis.

48. Obijciunt secundò: Vel imperium deseruit ad movendas potentias inferiores, vel ad movendam voluntatem? Sed ad neutrum conducit: Ergo inutile est. Minor probatur: Cum voluntas sit potentia cæca, potentia verò inferiores non sint intellectuales; tam illa quàm istæ sunt incapaces percipiendi rationis imperium: Ergo illud ad movendam voluntatem, aut potentias inferiores deservire non potest.

49. Respondeo imperium deservire tam ad movendas potentias inferiores, quàm ad movendam voluntatem, sed mediatè solum ad movendas potentias inferiores, immediatè verò ad movendam voluntatem, ut potentiis inferioribus utatur; unde intimatio imperij fit immediatè ipsi voluntati. Nec obstat quod voluntas sit potentia cæca & cognitionis experta: nam sicut

oculus videt toti corpori, & non solum sibi, ita intellectus intelligit omnibus potentiis: unde sicut non est necesse, quod pes vel manus videat, ut dirigatur ab oculis, sed oculi vident pro manibus, & pro pedibus; ita non est necesse, quod voluntas cognoscat, ut moveatur ab intellectu ad eliciendum usum, & applicandum potentias exequentes ad opus: nam ut ait D. Thomas hic art. 5. ad 2. licet voluntas non intelligat, tamen ipse homo intelligit, & per imperium sibi loquitur, sibi intimat, sibi que præcipit, ut medià voluntate applicet potentias inferiores. Adde quod, si hoc argumentum valeret, non solum probaret quod voluntas non esset capax intimationis imperij, sed etiam quod esset incapax regulari per judicium rationis, & ab eo objectivè moveri; siquidem neque hoc judicium posset percipere.

Instabis: Vel imperium est necessarium ad movendam voluntatem quoad specificationem, vel quoad exercitium? Ad neutrum: Ergo inutile & otiosum est. Minor quoad primam partem videtur manifesta: judicium enim præcedens electionem, cum dicat media non solum esse eligenda, sed etiam exequentia, sufficiens est ad movendam voluntatem ad executionem mediòrum quoad specificationem. Probatur verò quantum ad secundam. Voluntas ratione sui est primum movens quantum ad exercitium: Ergo non potest ab intellectu quoad exercitium moveri.

Respondeo negando Minorem, quoad utramque partem. Ad probationem primam dicendum, quod licet judicium electionem regulans, proponat media ut exequibilia, & hic & nunc eligenda; non tamen proponit illa ut electa, & hic & nunc exequentia; unde ad hoc secundum requiritur alius actus intellectus, subsequens electionem, & regulans usum, quem vocamus imperium.

Ad probationem pro secunda parte, concesso Antecedente, nego Consequentiam: licet enim voluntas sit primum movens, quantum ad exercitium, ac proinde movere quoad exercitium, per se primò illi conveniat; tamen non obstat, quin alicui actui intellectus, hoc secundariò, & ex consequenti, ac per participationem à voluntate competere possit. Sicut à pari ordinatio, quæ est propria intellectus, participatur ab aliquo actu voluntatis, nempe ab electione, ut supra ostendimus, & variis exemplis ex D. Thoma qu. 22. de verit. art. 13. desumptis declaravimus.

Dices: Licet inter duo possit mutua causalitas in diverso genere causæ intervenire, non tamen in eodem genere causæ: At si intellectus per actum imperij moveret voluntatem, quantum ad exercitium, daretur inter illas duas potentias mutua causalitas & dependentia in eodem genere causæ efficientis, cum etiam voluntas intellectum quantum ad exercitium moveat: Ergo &c.

Respondeo distinguendo Majorem: non tamen in eodem genere causæ, respectu ejusdem effectus, concedo Majorem: respectu diversi, nego Majorem: & sub eadem distinctione Minoris, nego Consequentiam. Nam voluntas per actum electionis movet intellectum ad imperandum executionem mediòrum; ipse verò intellectus per actum imperij, efficaciam motivam à præcedenti electione participantem, mo-

vet voluntatem quoad exercitium; non ad ipsam A
electionem, quæ est causa imperij; sed ad alium
actum distinctum, scilicet ad usum actuum, quò
potentiæ externa applicantur ad executionem
mediorum.

Si autem queras, cur voluntas, quæ est pri-
mum movens quantum ad exercitium, ad hujus-
modi actum seipsam sine interventu imperij mo-
vere non possit?

Respondeo hoc provenire ex eo quod, licet
habeat virtutem ad movendum se, & alias po-
tentias, absolute, non tamen per modum ordi-
nationis; hoc enim est proprium intellectus, cu-
jus est ordinare unum ad aliud, ut magis patebit
ex infra dicendis.

54. Objicitur tertio: Si imperium esset necessa-
rium ad usum actuum, sequeretur istum actum
non esse liberum, sed necessarium: Consequens
est falsum: Ergo &c. Sequela probatur: Necessitas
antecedens tollit libertatem ab actu quem
antecedit: At si imperium sit necessarium ad
usum, inducet necessitatem antecedentem tale-
m actum: Ergo ejus libertatem destruet. Pro-
batur Minor: Necessitas se tenens ex parte actus
primi, est necessitas antecedens; unde visio bea-
tificæ necessitat in patria ad amorem, quia ex par-
te actus primi se tenet, & necessitatem inducit:
At imperium se tenet ex parte actus primi regu-
lantis usum, & aliunde ex illo necessitatem sequi-
tur: Ergo in illum actum necessitatem anteceden-
tem inducit.

55. Respondeo negando sequelam. Ad probatio-
nem nego Minorem. Ad hujus verò probatio-
nem, distingo Majorem: necessitas se tenens
ex parte actus primi, est necessitas antecedens; si
proveniat ex aliquo actu consecuto ad nostram
libertatem, & in illa contento, nego Majorem:
Si non ita contingat, transeat Major; & sub ead-
em distinctione Minoris, nego Consequentiam.
Nam licet positò imperio usus necessitatem sequatur,
& licet imperium se teneat ex parte actus
primi; quia tamen ad electionem liberam sequi-
tur, & in nostra potestate constitutum est,
hinc fit ut non inducat necessitatem anteceden-
tem, libertati contrariam, sed consequentem
tantum, seu infallibilitatis, quæ libertatem
compatitur.

56. Objicitur quartò: Cùm quis intendit, eligit,
vel similes actus producit, illos in seipso experi-
tur: Sed actum imperij nullus experitur in se:
Ergo talis actus est fictitius.

57. Respondeo negando Minorem: Licet enim
rudes & indocti non experiantur, nec discernant
hujusmodi imperium, bene tamen docti & pru-
dentes, quando ad id advertunt. Unde Prophe-
ta cum propria anima loquens, & eam determi-
nans & stabiliens in bono, sic ait Psal. 114. *Con-
vertere anima mea in requiem tuam:* & Psal. 42.
*Quare iristis es anima mea, & quare conturbas
me? spera in Deo.* Et Augustinus ubi supra, eju-
dem ad seipsum duplex agnoscit imperium;
unum perfectum & efficax, quod semper sortitur
effectum; & aliud imperfectum & fluctuans,
quod sibi plenè non subicit mentem. Est tamen
advertendum, quod cùm talis actus velocissimè
transeat, tardò ad illum advertimus: sicut etiam,
ob eandem rationem, alij actus tam intellectus
quàm voluntatis, ut dictio, usus activus, & si-
miles, non percipiuntur à nobis.

ARTICVLVS III.

*Vtrum imperium sit actus rationis,
& quis?*

S. I.

Prima difficultas resolvitur.

B Dico primò: Imperium est substantialiter 58.
actus intellectus, præsupponit tamen nec-
cessariò actum voluntatis. Ita D. Thomas hic
art. 1. & alij Theologi communiter, contra Du-
randum, Henricum, & Almainum, qui docent
esse actum voluntatis, supponentem actum ra-
tionis; & contra Gregorium & Richardum, qui
volunt esse quid compositum æqualiter ex actu
utriusque potentiæ: in quam sententiam incli-
nat etiam Suarez lib. 10. de legibus cap. 5. Con-
clusio autem procedit non solum de imperio mo-
nastico, de quo egimus articulo præcedenti, sed
etiam de politico, quò princeps & superior im-
perat sibi inferioribus & subditis, de quo agitur
in materia de legibus.

60. Probatur prima pars: Primò quia imperium
est præcipuus actus prudentiæ, ut ex Aristotele
& D. Thoma articulo præcedenti ostendimus;
unde dicebat olim Architas Pitagoreus: *Exer-
citiu dux regit, navigium nauclerus, mundum
Deus, hominem mens, mentem prudentia:* Atqui
prudentia est virtus intellectualis, ut docet Phi-
losophus 6. Ethic. cap. 4. & D. Thomas infra qu.
57. art. 4. Ergo imperium est actus ab intellectu
elicitus, & in eo receptus.

Dices: Oratio est in intellectu, & tamen religio 60.
à qua procedit, est in voluntate: Ergo licet
imperium sit actus prudentiæ, quæ in intellectu
residet, non rectè colligitur, illud ab intellectu
elici, & in eo subjectari.

61. Sed contra: Licet aliquando contingere possit,
quod actus minus principalis & secundarius alicujus
virtutis, ut oratio respectu religionis, sit
in alia potentia, in qua non est virtus; id tamen
non contingit in actu præcipuo & primario,
qualis est actus imperij respectu prudentiæ: Er-
go ex eo quod imperium sit actus prudentiæ, quæ
est virtus intellectualis, rectè inferitur, illud ab
intellectu, non autem à voluntate elici.

62. Probatur secundò eadem pars: Sicut obedire
pertinet ad inferiorem, ita imperare ad superio-
rem; quia correspondent sibi invicem, imperare
& obedire: Sed ratio seu intellectus est id quod
in homine superius & præstantius est, juxta il-
lud Aristotelis 10. Ethic. cap. 7. *Mens est eorum
omnium qua in nobis sunt præstantissima:* Ergo
imperare ad intellectum pertinet.

63. Confirmatur: Lex est quoddam præceptum
& imperium: Atqui lex non est actus volunta-
tis, sed intellectus; unde nomine lucis in Scri-
ptura significatur, ut patet ex illo Proverb. 6.
Mandarum lucerna est. & lex lux; & cap. 8. gu-
bernare & condere leges, attribuitur sapientiæ,
quæ in intellectu residet, nam loquens de se Di-
vina Sapientia ait: *Per me reges regnant, & le-
gum conditores iuxta decernunt: per me Prin-
cipes imperant, & potentes decernunt iustitiam:*
Ergo imperium non est actus voluntatis, sed in-
tellectus.

63. Probatur tertio eadem pars ratione D. Thomae hic art. 1. Imperare alicui est ordinare ipsum ad aliquid, ei intimando & denunciando quid debeat agere, vel omittere: Sed ordinare, intimare, & denunciare, solum ad rationem pertinent: Ergo imperium est actus rationis. Major patet: non potest enim superior aliquid velle & imperare, nisi ad hoc agendum hominem ordinet, ei intimando vel denunciando ut illud faciat. Minor vero probatur, quoad utramque partem. Nam in primis ordinare dicitur comparationem unius ad alterum: Ergo formaliter includit actum rationis conferentis.

64. Confirmatur: ut enim ait Cajetanus hic art. 1. *Quidquid ordinis in naturalibus & voluntariis est, a ratione proficitur, & in illam resolvitur: opus enim naturae est opus intelligentiae, & electiones in quibus maxime apparet ordo, quia sunt eorum quae sunt ad finem, propter finem, a consilio proficiuntur, ordinante hoc ad illud.*

Deinde, intimatio & denunciatio, nihil aliud est quam quaedam manifestatio, seu declaratio, & locutio: At manifestare & loqui non pertinet formaliter ad voluntatem, sed ad intellectum, qui est veluti os aut lingua substantiae spiritualis, juxta illud Psal. 36. *Os iusti meditabitur sapientiam*; & licet in voce & scriptura sit manifestatio & locutio, tamen non est ibi, nisi in quantum significant locutionem, quae est in intellectu, nam voces & scripturae sunt signa conceptuum: Ergo ordinare, intimare, & denunciare, solum ad intellectum pertinent.

65. Dices: Imperium non solum ordinationem & intimationem, sed etiam motionem includit: Ergo cum ordinatio & intimatio ad intellectum pertineant, motio vero ad voluntatem, debet imperium pertinere ad utramque potentiam, & esse quid compositum ex actu intellectus & voluntatis.

Sed contra: Imperium apud omnes Theologos & Philosophos, unum aliquid denotat, seu unum hominis actum, sicut intentio, electio, consilium, & alij actus humani: Ergo sicut illi ex actibus intellectus & voluntatis non componuntur ex aequo, sed unum important essentialiter & in recto, alium vero praesuppositivè tantum & de connotato, ita & imperium.

66. Confirmatur: Quando ad aliquid constituendum concurrunt actus duarum potentiarum, quae non simul, neque ex aequo possunt concurrere, sed una essentialiter est prior altera, & cum subordinatione se habent, non possunt etiam tales actus illarum potentiarum ex aequo & simultaneè concurrere, sed solum cum ea subordinatione, quae potentiae ipsae, à quibus procedunt, sese respiciunt: constat autem quod intellectus & voluntas se habent ut potentiae essentialiter subordinatae, quarum una est prior altera; siquidem una movet alteram, & influit in illam: Ergo actus qui ex illis potentiis procedunt, non possunt ex aequo, & quasi simultaneè constitui, seu componere actum imperij, sed cum subordinatione unius ad alterum, & prioritatem unius, ac posterioritate alterius; atque adeò in uno debet consistere essentialiter seu substantialiter, nempe in ordinatione intimativa; in altero vero, scilicet in motione voluntatis, solum causaliter & praesuppositivè. Sicut contra electio materialiter & elicitive pertinet ad voluntatem: ad intellectum vero formaliter tantum & praesuppositivè, vt disp. 8. art. 1. ostendimus.

67. Ex quo probata manet secunda conclusio pars, quae asserit imperium, actum voluntatis necessario praesupponere: supponit enim electionem voluntatis, à qua efficaciam motivam, seu vim movendi quoad exercitium participat.

Addo quod, imperium est actus formaliter liber; nam prudentia, cujus est actus, ducitur arbitrio, non instinctu: Sed omnis libertas quae in actibus intellectus reperitur, à praesupposito actu voluntatis derivatur: Ergo imperium actum voluntatis necessario praesupponit. Unde Matth. 8. postquam leprosus dixit Christo: *Domine si vis, potes me mundare*, Christus subjunxit: *Volo, Mundare*. Quae verba (ut ibidem notat Hieronymus) non funt conjunctim legenda, ut plerique Latinorum putant, sed divisi & separatim, ut primum dicat: *Volo, deinde imperet*: per hoc innuens, imperium actum voluntatis necessario praesupponere, & ab eo totam suam efficaciam ac vim impulsivam mutuari.

S. II.

Alia difficultas expeditur.

68. Deo secundo, Imperium non esse iudicium practicum intellectus, sed dictamen aliquod mentale, per verbum imperativi modi expressum, quò alicui dicitur: *fac hoc*. Est contra aliquos ex nostris Thomistas, qui docent imperium consistere in iudicio practico subsequente electionem, quod iudicium *practicè practicum* appellant; ut illud distinguant à iudicio regulante electionem, quod practicum simpliciter dicitur.

69. Probatur primò ex Aristotele, & D. Thoma, qui, ut vidimus articulo praecedenti, tres actus circa agibilia distinguunt, nempe consilium, iudicare, & praecipere; atque ad eos eliciendos diversas virtutes ordinari affirmant; ad bene consiliandum Eubuliam; ad rectè iudicandum Synefiam & Gnomen; ad bene imperandum Prudentiam: Sentiunt ergo quod iudicare & imperare sunt actus distincti, aliàs non constituerent ad illos diversas virtutes.

70. Probatur secundo: In omni iudicio intellectus invenitur veritas vel falsitas: Sed in imperio neque veritas neque falsitas reperitur: Ergo imperium non est iudicium etiam speciale, proximè dirigens ad operationem. Minor probatur: Nam quando aliquis imperat alteri, *fac hoc*, neque dicit verum, neque falsum; quia non asserit aliquid esse vel non esse: unde aliquis non dicitur verè vel falsò alteri imperare, sed bene vel male: Ergo in imperio neque veritas neque falsitas reperitur.

71. Confirmatur: D. Thomas 1. periherm. lect. 7. dividit orationem perfectam in quinque species, nempe enunciativam, deprecativam, imperativam, interrogativam, & vocativam; docetque solam enunciativam significare conceptum intellectus, in quo est verum vel falsum: Sed oratio imperativa, imperium intellectus significat: Ergo in eo neque veritas neque falsitas reperitur.

Probatur tertio: Imperium non est iudicium antecedens electionem; nam ut ait D. Thomas hic art. 3. ad 1. *Post electionem ratio imperat*: neque iudicium eam subsequens, quia tale iudicium habet modum indicativi, scilicet *hoc faciendum est*, imperium autem explicatur per verbum imperativi, v. g. *fac hoc*: unde D. Thomas

mas hic art. 1. in corp. sic ait: *Ratio potest aliquid intimare vel denunciare dupliciter: uno modo absolute, que quidem intimatio exprimitur per verbum indicativi modi, sicut si aliquis alicui dicat, hoc est tibi faciendum: aliquando autem ratio intimat aliquid alicui, movendo ipsum ad hoc; & talis intimatio exprimitur per verbum imperativi modi, puta cum alicui dicitur, fac hoc: Ergo imperium non consistit in iudicio pratico, sed in alio dictamine intellectus, per verbum imperativi modi expresso: unde posito iudicio pratico in Principe de eo quod conveniens est ut subditus observet, adhuc non est lex, nec obligatio, donec per verbum imperativi modi, iudicium illud practicum, & voluntas Principis intimetur: De quo Theologi infra qu. 90. art. 1.*

S. III.

Solvuntur objectiones.

75. **O**BJICIES primò contra primam conclusionem: D. Augustinus lib. 8. Confess. cap. 9. dicit: *Voluntas est que imperat.* Et D. Thomas infra qu. 71. art. 6. ad 2. probat quod prima causa peccati est voluntas, quia ipsa imperat omnes actus voluntarios, in quibus solum invenitur peccatum. Et hic qu. 17. in proemio: *Considerandum est (inquit) de actibus imperatis à voluntate.* Ergo ex utroque S. Doctore, imperium non est actus intellectus, sed voluntatis.

74. **R**espondeo, utrumque Sanctum Doctorem aperte suam mentem declarare. Augustinus enim in eodem capite dicit: *Imperat animus ut velit animus.* Et lib. 1. de libero arbitrio cap. 8. docet omne malum nostrum esse, appetitum non obtemperare rationi imperanti. Item Divus Thomas hic art. 1. concludit quod *imperare est actus rationis, presupposito actu voluntatis.* Et in 4. dist. 15. qu. 4. quaestio. 1. ad 3. ait: *Proprie accipiendo imperium non est voluntatis. Sed dupliciter dicitur voluntas imperare: uno modo per quandam interpretationem sive aequivalentiam: quia enim imperans, per imperium suum movet, ideo actus anime, ad quem motus statim sequitur, imperium dicitur; & quia ad actum appetitivum, si sit completus, statim sequitur motus in corporalibus organibus, ideo appetitivæ virtutes dicuntur imperantes motum: alio modo, in quantum principium imperij in voluntate est: advo- care enim aliquem in finem suum, quod ad imperium pertinet, presupponit appetitum finis, & est quadam prosecutio illius; & propter hoc potentia vel artes operativæ, seu habitus qui sunt circa finem, dicuntur imperare illis que sunt circa ea que sunt ad finem: & secundum hoc voluntas que habet finem pro objecto, dicitur imperare, in quantum imperium quod est actus rationis, in voluntate incipit, ad quam pertinet desiderium finis.*

Quando ergo D. Augustinus & S. Thomas docent voluntatem imperare, vel loquuntur de imperio largè & improprie sumpto, prout significat idem quod movere in finem; quo pacto charitas actus omnium virtutum imperare dicitur, quatenus ex motione charitatis, actus omnium aliarum virtutum ad dilectionem Dei, seu ad Deum summè dilectum ordinantur: vel si loquantur de imperio strictè sumpto, de quo in presenti agimus, solum intendunt illud esse à voluntate, non substantialiter & elicitive, sed causaliter & originative; quia voluntas ex intentione finis, & electione mediorum, movet

Tom. III.

A intellectum ad eliciendum actum imperij.

Objicies secundò: Ad eandem potentiam debet imperium pertinere, ad quam pertinet lex; cum imperare seu præcipere sit actus legis, ut docet S. Thomas infra qu. 91. art. 1. Atqui lex non pertinet ad intellectum, sed ad voluntatem: Ergo nec imperium. Minor probatur: non enim quod Princeps novit, aut bene intellexit, sed quod Principi placuit, legis habet vigorem, ut dicitur in lege 1. ff. de constit. Principis: & S. Augustinus libro 4. de civitat. Dei cap. 6. ait: *Arbitria Principum pro legibus erant.* Et Cicero libro 1. de legibus docet, legem ab electione dictam esse: Ergo lex non ad intellectum, sed ad voluntatem pertinet. Unde etiam sæpe Scriptura legem Dei exprimit nomine *voluntatis divinae*, ut patet ex illo Psal. 102. *Notas fecit vias suas Moysi, filiis Israël voluntates suas.*

76. **R**espondeo negando Minorem: lex enim est actus rationis & non voluntatis, ut docet S. Thomas infra qu. 90. art. 1. & alij Theologi communiter. Ad testimonia quæ in contrarium allegantur, dicendum est cum M. Soto lib. 1. de iustitia qu. 1. art. 1. illa non denotare, legem esse actum voluntatis, sed solum ipsam præsupponere: nam quod Principi placuit, legis habet vigorem, si mente prius, deinde voce præcipiatur; & arbitria Principum pro legibus erant, cum edicto præcipiebantur; lexque ab eligendo dicitur, quia electionem Principis sequitur, cum scilicet præcipitur quod Princeps elegit. Denique lex Dei in Scriptura sacra, voluntas ejus appellatur, vel quia voluntatem Dei supponit, vel quia est signum illius: nam inter signa voluntatis divinæ, quæ recenset D. Thomas 1. p. qu. 19. art. 12. unum est lex, seu præceptum. Vel denique mandata Dei, nomine voluntatis, interdum significantur; quia includunt voluntatem, tanquam id quod explicant & denuntiant: interdum verò appellantur *judicia*, juxta illud Psal. 147. *Non fecit taliter omni nationi. & judicia sua non manifestavit eis.* quia consistunt formaliter in actu intellectus, ordinante & denuntiante Dei voluntatem.

77. **O**bjicies tertio: Ad eam potentiam formaliter pertinet imperium, ad quam pertinet dominium; cum imperare sit proprius actus domini, & superioris in subditos: Sed dominium formaliter residet in voluntate (quæ aliarum potentiarum domina seu regina appellatur) non verò in intellectu: Ergo imperium est formaliter actus voluntatis, licet directivè & præsuppositivè sit actus rationis.

78. **R**espondeo distinguendo Majorem: ad quam pertinet dominium, quoad vim movendi, nego Majorem: quoad vim denuntiandi, intimando, & ordinando, concedo Majorem. Similiter distinguo Minorem: dominium residet formaliter in voluntate, quantum ad vim movendi & applicandi, concedo Minorem: quantum ad vim denuntiandi, intimando, & ordinando, nego Minorem, & Consequentiam. Dominium itaque duo dicit, scilicet efficaciam motivam, & vim denunciativam ac directivam: primum ad voluntatem pertinet; quæ idcirco aliarum potentiarum domina & regina appellatur, nam motio earum, quantum ad exercitium, à voluntate incipit: alterum verò ad intellectum, cujus est ordinare, denunciare, & intimare; unde etiam rex aliarum potentiarum dicitur, quia illas regit mediante prudentiâ. Imperium ergo pertinet substantialiter ad potentiam, ad quam pertinet dominium,

Cc

non quoad vim movendi, sed quoad vim dirigendi: quia cum pertineat ad imperium rationabiliter procedere, debet non tantum movere & impellere subditos, sed rationabiliter & moderate regere, quod fit per rationis directionem.

79. Objicies quartò contra secundam conclusionem: Omnis actus intellectus, vel est simplex apprehensio, vel judicium, vel discursus, non enim alia nisi tres illa mentis operationes à Philosophis assignantur: Sed imperium non est simplex apprehensio, vel discursus, ut patet: Ergo si sit actus intellectus, necessariò debet esse judicium practicum.

80. Respondeo ex D. Thoma 2. 2. qu. 83. art. 2. ad 3. quod licet in intellectu speculativo non inveniatur nisi tres actus assignati, plures tamen alij reperiuntur in ratione practica, quæ non solum habet commune cum speculativa quòd inquirat, inveniatur, & de inventis judicet, sed insuper habet tanquam sibi proprium, quòd ordinet ad opus: dirigit autem ad opus (ut docet idem S. Doctor 1. periherm. lect. 7.) vocando ad attendendum mente, interrogando ad respondendum voce, & ad exequendum deprecando & imperando; unde vocatio, interrogatio, deprecatio, & imperium, sunt actus rationis practicae, in quibus non continetur verum vel falsum formaliter. Ob quam rationem in dialecticis institutionibus docetur esse quasdam orationes non enunciativas, nec significantes verum aut falsum formaliter, & has esse orationes vocativas, interrogativas, imperativas, & optativas.

81. Adverte tamen, quod licet imperium non sit formaliter judicium, in illo tamen judicium aliquod virtuale reperitur; æquipollet enim huic judicio: *hoc tibi faciendum est*; vel, *expedit tibi ut hoc facias*; & ideo dicitur judicium practice practicum, ad distinctionem judicij antecedentis electionem, quod licet sit practice practicum respectu electionis, efficaciter movendo hic & nunc voluntatem ad eam eliciendam, est tamen practicum tantum speculativè respectu executionis mediorum, quia solum proponit ejus convenientiam per modum simplicis enunciationis, non verò per modum intimationis impulsivæ.

82. Ex dictis inferes, actum imperij sic posse describi: *Imperium est ordinativa, cum motione quadam, intimatō alicujus operis exequendi.* Imperium enim, ut supra vidimus, tria importat, seu ex triplici actu coalescit, nempe ex motione, directione, & intimatione: primum habet à voluntate, quæ est primum movens quantum ad exercitium; alia verò ab intellectu, ad quem pertinet ordinare & loqui. Nam illa dua potentia in suis operationibus se mutuò juvant: intellectus dirigit voluntatem, & illam determinat quantum ad speciem actus; & voluntas movet & applicat intellectum, illumque determinat quantum ad exercitium. Quod per mutuum cæci & claudi auxilium, bellissimè expressit Alcianus in hoc emblemate.

*Loripedem sublatum humeris fert lumine captus,
Et socij hac oculis munera retribuit.
Quo caret alteruter, concursus hoc præstat uterque:
Mutuat ille oculos, mutuat ille pedes.*

ARTICVLVS I.V.

An ad omnes actus liberos voluntatis supponatur rationis imperium?

S. I.

Duplici conclusione difficultas resolvitur.

83. **D**ico primò, primum actum liberum voluntatis, qualis est simplex volitio vel intentio finis, non præsupponere rationis imperium. Est contra Aluatum, Martinem, & alios, qui ad omnem actum liberum, etiamsi sit prima volitio finis, volunt prærequiri rationis imperium.

84. Probatur primò ex D. Thoma hic art. 5. ubi tertio loco sibi objicit, quod si ad omnem actum voluntatis supponitur imperium, cum ad omne imperium debeat præsupponi aliquis actus voluntatis, sequitur quod detur processus in infinitum: & sic respondet. *Cum imperium sit actus rationis, ille actus imperatur qui rationi subditur: primus autem voluntatis actus, ex rationis ordinatione non est, sed ex infinitu natura, aut superioris cause, ut supra dictum est (scilicet qu. 9. artic. 4. ut notatur in margine) & ideo non oportet quod in infinitum procedatur.* Ubi nomine primi actus, non intelligit aliquem actum omnino naturalem & necessarium, sed actum liberum quòd primò aliquis incipit velle finem, sive volitione simplici, sive intentione efficaci; ut patet tum ex textu articuli ad quem se remittit, in quo ponit exemplum, *cum quis incipit velle sanari*; tum ex ratione quam adducit, nam primus actus liber voluntatis, non ex rationis deliberatione, sed ex speciali Dei dictamine & instinctu procedit, ut ex eodem S. Doctore supra ostendimus.

85. Probatur secundò: Imperium est actus prudentia, ut supra vidimus: Sed prudentia non versatur circa finem, sed solum circa media, ut docet Aristoteles 6. Ethic. cap. 12. Ergo simplex volitio vel intentio finis, non supponit rationis imperium.

86. Confirmatur: Prudentia est præceptiva eorum de quibus eubulia rectè consiliatur, ut ex Aristotele docet D. Thomas 1. p. quaest. 22. art. 1. ad 1. Consultatio autem non est de fine, sed tantum de medijs, ut ostendimus disputatione præcedenti: Ergo prudentia non est præceptiva actuum qui versantur circa finem.

87. Probatur tertio: Imperium est actus liber, aliàs actus voluntatis qui ex ipso procedunt, liberi esse non possent: Sed non potest esse liber, nisi supponat actum liberum voluntatis, à quo libertatem participet: Ergo imperium necessariò aliquem actum liberum voluntatis supponit, & per consequens primus actus liber voluntatis, non potest esse ex rationis imperio.

88. Respondent Adversarij negando Minorem: nam licet imperium non supponat actum liberum, distinctum ab eo quem regulat, potest tamen participare libertatem ab eodem actu quem imperat, interveniente inter utrumque actum mutuà causalitate.

89. Sed contra primò: D. Thomas loco supra relato, ut vitet processum in infinitum inter actum

Disput. 4. art. 2.

83.

86.

87.

Disput. 4. art. 2.

88.

89.

intellectus imperantem, & actum voluntatis imperatum, recurrit ad hoc quod primus actus voluntatis non cadit sub imperio rationis: At si imperium libertatem venatur ab actu à se imperato, ob diversum modum causandi, frustra Divus Thomas ad illam solutionem recurreret: Ergo sic recurrens, manifestè sentit non posse imperio libertatem communicari ab actu quem imperat, sed necessariò ab alio actu distincto ab imperato libertatem recipere.

90. Secundò: Si hæc solutio valeret, sequeretur quod prima apprehensio finis, regulans actum voluntatis simpliciter primum, non esset necessaria, sed libera: At hoc dici nequit: Ergo &c. Minor patet: nam prima cogitatio, & prima apprehensio finis, non pendet ex nostra libertate, sed causatur à Deo in nobis, seu absque libera applicatione nostri intellectus. Sequela verò Majoris probatur: nam posset inter illos actus mutua intervenire causalitas, qualis, in sententia Adversariorum, reperitur inter imperium & actum imperatum: Ergo si imperium, ratione hujus mutue causalitatis, potest participare libertatem ab eodem actu quem imperat, etiam prima apprehensio finis, à simplici ejus volitione vel intentione quam regulat, poterit libertatem recipere.

91. Denique suaderi potest conclusio sequenti discursu: Actus intellectus, essentialiter præsupponens actum voluntatis, nequit antecedere primam volitionem finis: Sed imperium est actus rationis, essentialiter præsupponens actum voluntatis: Ergo primam volitionem finis præcedere nequit. Major patet ex eo quod prima volitio finis non præsupponat alium actum voluntatis. Minor autem probatur. Actus rationis, habens vim movendi quoad exercitium, præsupponit essentialiter actum voluntatis: Sed imperium est actus rationis, habens vim movendi quantum ad exercitium; per hoc enim distinguitur à iudicio, quòd iudicium habet solum ostendere quid sit agendum, imperium verò habet ordinare ad operandum, cum quadam motione, quam ab electione participat: Ergo imperium actum voluntatis necessariò præsupponit. Major probatur: quia cum voluntas sit primum movens quantum ad exercitium, & consequenter intellectus secundum tantum movens, & secundum movens non moveat nisi in virtute primi, oportet quod actus rationis, movens quoad exercitium, præsupponat actum voluntatis, à quo trahat vim movendi.

92. Nec valet si dicas cum Adversariis, quod sicut actus rationis, antecedens primam intentionem finis, potest ab illa libertatem recipere, ita & vim movendi quoad exercitium. Esto enim intentio posset dare actui rationis antecedenti libertatem (quod tamen falsum esse supra ostendimus) non tamen vim movendi quoad exercitium, cum illa careat; voluntas enim non se movet, sed movetur à Deo in prima intentione finis, ut supra ostensum est.

93. Dico secundò, electionem non præsupponere imperium formale, sed duntaxat virtuale. Ita Conradus, Soto, & alij, contra Cajetanum, & Medinam, qui ponunt duplex imperium in voluntate, unum quò quis per prudentiam imperat sibi ut eligat; & hoc præceptum est causa electionis; alterum quò exequitur id quod elegit; & hoc imperium est effectus electionis & causa usus & executionis. Hos sequuntur Alvarez, Martinez, Carafa, Ildephonus, & alij.

Tom. III.

A Probatur prima pars ex D. Thoma hinc art. 3. ad 1. ubi sic habet: *Non omnis actus voluntatis præcedit hunc actum rationis qui est imperium, sed aliquis præcedit, scilicet electio, & aliquis sequitur, scilicet usus: quia post determinationem consilij, que est iudicium rationis, voluntas eligit, & post electionem ratio imperat ei per quod agendum est quod eligitur, & tunc demum voluntas incipit uti, exequendo imperium rationis.* Ubi D. Thomas expressè docet, post iudicium rationis, quod est determinatio consilij, voluntatem eligere: At si præter iudicium rationis, imperium etiam ad electionem necessarium esset, non assereret post iudicium subsequi electionem, sed post imperium: Ergo manifestè sentit imperium esse solum necessarium ad usum, applicantem potentias exequentes ad opus.

B Probatur secundò ratione: Et si intentio possit imperio de electione facienda libertatem communicare, non tamen potest ei communicare efficaciam: At hoc secundum est de ratione imperij: Ergo electionem non potest imperium præcedere. Probatur Major: Efficacia imperij est circa hæc determinata media eligenda præ aliis: Sed hoc arbitrio voluntatis eligentis relinquatur: Ergo ab intentione communicari nequit imperio efficacia determinatà circa hæc media præ aliis.

C Explicatur ampliùs: Non solum efficacia, sed etiam determinatio efficaciarum, debet à voluntate intellectui communicari: At si imperium electionem præcedat, determinatio efficaciarum non à voluntate incipiet, sed ab intellectu: cum actus voluntatis præcedens imperium, scilicet intentio, etsi efficax sit, determinatà tamen efficaciam circa media non gaudet, sed indifferenti ad hæc vel illa media: Ergo imperium electionem non præcedit.

D Dices: Ex hac ratione sequitur, quod quando ad finem intentum efficaciter non est nisi unum medium, iudicium electionem regulans obtineat rationem imperij, cum tunc supponat intentionem determinatam ad tale medium, ex qua possit ad iudicium de medio derivari efficacia impulsiva.

E Sed nego sequelam: nam etiam in tali casu iudicium illud regulans electionem, non habet verè & propriè rationem imperij; non quia tunc careat efficaciam circa tale medium, sed quia se habet per modum iudicij componentis, ac per modum indicativi exprimitur: imperium autem verè & propriè dictum, non est iudicium aut compositio, sed dictamen aliquod mentale; per verbum imperativi modi expressum, ut articulo præcedenti docuimus.

94. Secunda pars conclusionis, quæ asserit electionem imperium virtuale supponere, breviter suadetur. Electio enim quatenus ex vi prioris intentionis habet vim movendi intellectum ad actum imperij, habet rationem usus virtualis in ordine ad talem actum, ut art. 1. in solutione ultimi argumenti insinuavimus: Sed usus virtualis supponit imperium virtuale à quo dirigatur: Ergo etiam electio imperium aliquod virtuale rationis præsupponit. Quare S. Thomas hinc art. 3. ait: *Sicut actus voluntatis utentis ratione ad imperandum, præcedit ipsum imperium: ita etiam potest dici quod & istum usum voluntatis præcedit aliquod imperium rationis, eò quod actus harum potentiarum supra seipsos invicem reflectuntur.* Sicut ergo electio, quatenus habet vim mov-

Cc ij

vendi intellectum ad actum imperij, est usus quidam virtualis; ita & iudicium eam antecedens & regulans, prout dicitur cum quadam motione (quam ex intentione præcedenti participat) quòd hinc & nunc ponendus est actus electionis, seu quod voluntas hinc & nunc applicanda est ad electionem, habet rationem virtualis imperij. Unde quamvis in ordine directo, electio præcedat imperium, ut docet S. Thomas loco supra adducto, in ordine tamen reflexo, imperium quoddam virtuale & reflexum præcedit consensum & electionem, & ad utrumque actum prærequiritur.

S. II.

Solvuntur objectiones.

99. **O**BJICIES primò contra primam conclusionem: Imperare est intimare voluntati hinc & nunc actum esse exercendum: Sed intellectus intimat voluntati hinc & nunc exercendam esse primam intentionem; aliàs voluntas nunquam exerceret eam: Ergo datur imperium ad primam intentionem.

100. **R**espondeo imperium non solum dicere intimationem, sed etiam motionem quantum ad exercitium: actus verò intellectus præcedens primam intentionem, non habet hanc motionem, ut probatum est; quia voluntas non movet in hac intentione, sed à solo Deo movetur. Unde inter iudicium antecedens intentionem finis, & iudicium præcedens electionem mediorum, hoc reperitur discrimen, quòd iudicium antecedens intentionem, non præsupponit in voluntate alium actum priorem, à quo participet vim movendi, quantum ad exercitium, bene tamen iudicium quod electionem præcedit; illud enim supponit intentionem finis, quæ hoc ipso quod est virtualis volitio electionis, habet vim movendi ad exercitium ejus, & ideò habet rationem imperij virtualis; minimè tamen imperij formalis, quia nec gaudet determinatâ efficacità circa hæc media in particulari, nec per verbum imperativi, sed indicativi modi exprimitur, ut antea ponderatum est.

101. **O**BJICIES secundò: Postâ quacumque cognitione, & quocumque iudicio indifferenti ex parte intellectus, voluntas manet indifferens ut intendat vel non intendat hunc finem: Ergo indiget imperiò, ut ad hunc potius quam alium finem intendendum determinetur.

Sed negatur consequentia: nam ad primam intentionem homo nec se movet, nec se determinat, sed specialiter movetur ac determinatur à Deo, per specialem instinctum, seu dictamen, quod supplet vices imperij, ut docet D. Thomas hic art. 3. ad 3.

102. **O**BJICIES tertio contra secundam conclusionem: Ad eos actus necessarium est imperium, ad quos requiritur prudentia: Atqui prudentia non solum requiritur ad usum seu executionem mediorum, sed etiam ad eorum electionem: Ergo & imperium. Major patet: imperium enim, ut supra vidimus, est præcipuus actus prudentiæ. Minor verò suadetur. Cum electio sit præcipuus actus virtutis moralis, quæ idcirco habitus rectè electivus dicitur, si ad illam non requireretur prudentia, præcipui actus virtutum moralium fierent sine prudentia, & illa solum ad actum minus principalem virtutum electivarum, scilicet usum, necessaria foret; quod videtur inconveniens.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: ad electionem enim sufficit iudicium rationis, elicium à virtute Synthesis, quæ est virtus annexa prudentiæ, & prudentia appellatur. Neque ex hoc sequitur electionem fieri sine prudentia privativè, aut contrariè, sed solum negativè, id est sine regulatione prudentiæ simpliciter dictæ; in quo nullum est in inconveniens: nam cum electio (quamvis sit præcipuus actus virtutum moralium) finaliter ad executionem ordinetur, sufficit quod pro executione requiratur regulatio prudentiæ simpliciter dictæ, & ad electionem regulatio per virtutes integrantes prudentiam, scilicet Eubuliam & Synesim. Si tamen voluntas se supra suos actus reflectat, & suam electionem eligat, sicut intellectus cognoscit suam intellectionem, electio erit à prudentia strictè sumpta, & ab imperio ejus, saltem virtuali & reflexo, ut ex supra dictis patet: nihilominus necessarium non est quod sic reguletur, cum nec prædicta reflexio necessaria sit.

ARTICVLVS V.

C *Utrum omnes actus & motus qui sunt in homine, possint subdi imperio rationis?*

S. I.

Premittuntur quæ apud omnes sunt certa.

NOTANDVM primò, plures & diversos actus, & motus esse in homine, iuxta diversitatem potentiarum, quæ in eo reperiuntur: nam in parte ejus superiori sunt actus intellectus & voluntatis, qui sunt motus perfecti harum potentiarum: in parte verò inferiori reperiuntur actus appetitus sensitivi, tam cognoscitivi, ut sunt actus sensuum exteriorum & interiorum, quàm effectivi, ut sunt omnes illi actus seu motus qui dicuntur passiones: sunt etiam actus animæ vegetativæ, ut nutritio, augmentatio, generatio &c. insuper sunt motus membrorum corporis generaliter, & specialiter motus cordis & cerebri. Et de his omnibus (exceptis actibus voluntatis, de quibus diximus articulo præcedenti) queritur in præsentem, utrum possint subdi imperio rationis? quod enim non semper illi subdantur, manifestum est.

Notandum secundò, duplex esse imperium; unum regale & politicum, aliud servile & despoticum: primum non est cum pleno dominio, sed relinquit subdito libertatem resistendi, unde civis potest resistere imperio regis: alterum est cum pleno dominio, quod adimit omnem potestatem resistendi. Hanc divisionem tradit Philosophus 1. politic. cap. 3. Explicandum est ergo, quodnam imperium ex illis intellectus in potentias inferiores exercent.

S. II.

Quatuor conclusionibus difficultas resolvitur.

DICO ergo primò: actus intellectus, quantum ad exercitium, subduntur imperio rationis.

Explicatur & probatur conclusio: Actus intellectus potest dupliciter considerari, uno modo

quantum ad exercitium actus, alio modo quantum ad specificationem. Quantum ad exercitium subditur imperio rationis: quia consideratio intellectus potest esse medium ad assequendum aliquem finem, v.g. scientiam; unde intellectus potest esse potentia executiva, & sic applicari per usum voluntatis, præviò imperiò de tali usu. Quantum verò ad specificationem, si sit simplex apprehensio, non subditur imperio, sed ipsam habet ex lumine naturali vel supernaturali, quò aliquod objectum attingit: si autem sit iudicium seu assensus, vel dissensus, aliquando subditur imperio rationis, ut quando intellectus versatur circa credibilia & opinabilia: cum enim non convincatur circa illa, potest per imperium rationis determinari ad utramlibet partem, ut assensum vel dissensum præbeat, vel ut suspendat utrumque; unde fides imperium rationis, & piam motionem voluntatis supponit, ut ostendimus in tractatu de fide, & declarat Augustinus tract. 36. in Joan. dicens: *Intra-re quisquam in Ecclesiam potest nolens, accedere ad altare potest nolens, sed credere non potest, nisi volens.* Aliquando verò assensus intellectus non subditur imperio rationis, nec libertati, neque motioni voluntatis; ut quando intellectus versatur circa prima principia, vel circa conclusiones evidenter ab illis deductas: cum enim convincatur circa illa, est determinatus ad unum naturaliter. Hæc docet D. Thomas hic art. 6.

107. Dico secundò: Actus appetitus sensitivi subduntur politico & regali, non verò despotico rationis imperio. Ita S. Doctor art. 7. post Aristotelem 3. Politicorum cap. 3. ubi dicit quòd ratio præest irascibili & concupiscibili, non principatu despotico, qui est domini ad servum, sed principatu politico & regali, qui est ad liberos, qui non totaliter subduntur imperio.

108. Probatur ratione D. Thomæ: Intantum aliquis actus subjacet imperio rationis, in quantum est sub potestate nostra; unde illi qui sunt totaliter sub potestate nostra, subjacent imperio rationis despotico; qui verò non sunt totaliter sub nostra potestate, sed possunt ratione prohibente insurgere, aut eâ imperante languere, dicuntur subesse regali & politico rationis imperio: Sed actus appetitus sensitivi sunt sub potestate rationis, juxta illud Genes. 4. *Subterre erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius*: non tamen totaliter & perfectè: Ergo subduntur politico & regali, non verò despotico rationis imperio. Minorem probat S. Doctor: quia cum appetitus sensitivus sit virtus organo corporeo affixa, ejus motus dependet à duobus, nempe à virtute appetitiva, & à dispositione organi; sicut visio, quia est actus potentia visiva corporeo organo affixa, non solum dependet à potentia visiva, sed etiam à qualitate & dispositione oculi, per quam juvatur aut impeditur: unde licet actus appetitus sensitivi subdatur potestati rationis, quantum ad illud quod se tenet ex parte potentia (nam illud quod est ex parte potentia sequitur apprehensionem imaginationis, quæ cum sit particularis, regulatur ab apprehensione rationis, quæ est universalior, sicut virtus particularis activa regulatur à virtute activa universali) tamen quantum ad illud quod est ex qualitate aut dispositione organi, rationis potestati non subditur, quia illa qualitas non est in nostra potestate.

A Dico tertio, actus potentiarum vegetativarum non subdi imperio rationis.

Rationem hujus conclusionis assignat D. Thomas hic art. 8. ex disparitate quæ est inter sensitivas potentias & vegetativas: nam illæ sequuntur formam apprehensam; atque adeò cum hæc apprehensio rationi subordinetur, tanquam aliqua imperfecta ejus participatio, rationis subordinationem sequuntur: At verò potentia vegetativa sequuntur formam naturalem, & merè naturaliter agunt; ratio autem non habet aliquod dominium supra naturam: Ergo actus potentiarum vegetativarum per se & directè non subduntur rationis imperio, sed indirectè tantum & per accidens, quatenus actiones illæ, quæ præcedunt actus hujusmodi potentiarum, ut comedere, bibere, & similes, sunt in nostra potestate; unde per subtractionem vel ministrationem alimenti potentia nutritiva & augmentativa possunt ad suas operationes applicari, vel ab illis suspendi.

Ex quo facile solvet instantiam quæ fieri posset de actibus temperantia, qui ad partem vegetativam pertinere videntur, & tamen subduntur rationis imperio, & sunt laudabiles & meritorij. Respondetur enim actus temperantia esse formaliter in appetitu sensitivo, licet versentur circa delectationes tactus & gustus, quæ percipiuntur in applicatione materia, circa quam nutritiva & generativa habent actum, & sic indirectè & per accidens actus hujusmodi potentiarum subdi rationis imperio, non tamen directè & per se; non enim quisquis vult crescere crescit, neque quisquis vult digerere cibum, ipsum digerit, sed ille tantum qui habet dispositiones corporis ad hujusmodi actus necessarias.

Dico ultimò, motus membrorum exteriorum subdi despotico rationis imperio, quantum ad motum localem. Est etiam D. Thomæ hic art. 9.

Probatur: Imperium tunc dicitur despoticum, quando inferior ad nutum & sine resistantia superiori obedit, ut notabili secundo declaravimus: Sed membra exteriora ad nutum & sine resistantia rationi obediunt quantum ad motum localem, juxta illud Augustini 8. Confess. cap. 9. *Imperat animus ut moveatur manus, & tanta est facilitas, ut vix à servitio discernatur imperium*: Ergo membra exteriora subduntur quantum ad motum localem imperio despotico rationis. Dixi membra exteriora, quia motus cordis, cum sit fons & origo vitæ, ab ipsa natura, vel à generante, non verò à rationis imperio derivatur. Excipienda sunt etiam membra quæ generationi deserviunt; illa enim rationi non obediunt, etiam quantum ad motum localem, sed ejus imperio sæpè resistunt, ut anima sua inobediencia ad Deum, in illo præcipue membro pœnam patiat, per quod peccatum originale ad posteros traducitur: inquit Augustinus lib. 14. de civit. cap. 16.

Objicies contra hanc conclusionem: Membra exteriora non moventur à ratione, nisi mediante appetitu; quia juxta probabilior sententiam, potentia appetitiva est locomotiva, membra verò solum sunt ejus instrumenta: Atqui ratio non imperat despoticè appetitui sensitivo, sed politicè tantum, ut in 2. conclusione diximus: Ergo nec membris externis, quantum ad motum localem.

Respondeo duplicem esse distinguendum mo-

tum in appetitu sensitivo, unum quo fertur in A
objectum sibi proprium & conveniens, qui est
quædam concupiscentia, seu appetitio boni
sensibilis; alium quò movet membra ad operandum: licet autem in ordine ad primum motum
plene & perfecte, seu despotice rationi non
obediat, bene tamen quantum ad secundum,
nisi forte iste alteri repugnet.

§. III.

Corollarium præcedentis doctrine.

EX dictis in decursu hujus tractatus habes, B
in processu agentis intellectualis, plures
actus, sive intellectus, sive voluntatis reperiri,
qui ad octo præcipuos possunt reduci. Primus
est simplex volitio finis: de qua disp. 4. Secun-
dus intentio, quæ est volitio efficax consecutio-
nis finis: de qua disp. 8. Tertius consilium, quod
non solum importat inquisitionem mediorum,
sed etiam judicium seu sententiam, quæ unum
cæteris esse præferendum judicatur, ut disput.

10. ostendimus. Quartus dicitur consensus, quò
voluntas complacet sibi de mediis inventis, &
approbat illa, ut ibidem declaravimus. Quin-
tus est electio, quæ voluntas acceptat unum
præ aliis: de qua disput. 9. Sextus imperium,
quò intellectus cum motione quadam, à præce-
denti electione participata, intimat voluntati
executionem mediorum. Septimus usus, quò
voluntas applicat potentias exequentes ad opus,
ut disp. 11. fuse monstravimus. Octavus est ip-
sius finis assecutio, ex qua resultat quies seu de-
lectatio, quæ fruitio appellatur: de qua disput.
7. Quinque primi actus pertinent ad ordinem
intentionis, qui incipit à volitione & intentio-
ne finis, & terminatur ad electionem mediorum:
tres verò ultimi spectant ad ordinem executio-
nis, qui incipit ab imperio, & ad fruitionem
terminatur.

Hos actus, ut sunt intra ordinem physicum,
roto hoc tractatu consideravimus: in sequenti
de illis, ut ad ordinem moralem pertinent, &
bonitatem vel malitiam moralem fundant, Deo
favente, disseremus.

